

Gouldovské mentální mapy

Druhým typem mentálních map jsou mapy preferenční, kterým se častěji říká **gouldovské**. Poprvé s tímto konceptem přišli autoři Peter Gould a Rodney White v roce 1974 v knize *Mental Maps*, která do češtiny zatím přeložena nebyla. Základním konceptem gouldovských mentálních map je značení subjektivních pocitů do reálné mapy. Respondent tedy nevytváří vlastní mapu, ale zaznamenává do mapového podkladu určitý druh svých emocí či preferencí. Ve své původní formě šlo o pouhé vyjádření pozitivního, negativního, nebo neutrálního vnímání daného místa (do mapy typicky vyznačeným plusem, mínusem, nebo nulou). To samozřejmě lze jednoduše transformovat do pětipoložkové Likertovy škály (přidat dva plusy a dva mínusy, aby bylo možné lépe zohlednit intenzitu pocitu). I u základní Gouldovy metody lze výzkumnou otázku položit různými způsoby – nemusí tedy jít jen o abstraktní vyjádření pozitivního či negativního pocitu z daného místa, ale může jít o hodnocení územních jednotek či částí města z hlediska preferencí, kde by daný respondent chtěl bydlet, kde by chtěl pracovat, nebo trávit dovolenou.

Důležitým faktorem, který je třeba zohlednit při výběru mapového podkladu, přitom je výběr základních prostorových jednotek, pro které budeme hodnocení zpracovávat. Může jít o abstraktní plochy (typicky čtvercový nebo šestiúhelníkový rastr), které v mapě obvykle zaznamenány nejsou, nebo nepravidelné plochy, mající přirozený základ (vymezení obcí, městských čtvrtí, regionů), které v mapovém podkladu zaznamenány být mohou, ale nemusí. Pokud jde např. o prostor města, respondent může zaznamenávat své preference do mapového podkladu bez vyznačení prostorových jednotek, neboť následně lze provést klasifikaci na základě znalosti jejich vymezení (např. pomocí ulic, vodních toků, železnic apod.). Podobný přístup lze zvolit u topografických map regionů a obecně geografických map. Druhou možností je prostorové jednotky do mapy jasně vymežit, a to v případech, kdy se respondent má vyjádřit ideálně ke každé jednotce a jejich vymezení slouží i jako vodítko pro respondenta, že se k některé z nich ještě nevyjádřil (např. mapa okresů ČR, zemí Evropy apod.).

Hodnocení gouldovských mentálních map probíhá ryze kvantitativními metodami. Obvykle stačí provést prosté součty, případně výsledky interpolovat. Při pokročilejším zpracování v GIS lze využít metody jako je hotspot analýza nebo prostorová autokorelace. Hlavní nevýhodou metody je fakt, že člověk obecně lépe hodnotí prostředí, které zná, než prostředí, které nezná. Má-li se respondent vyjádřit např. ke všem okresům ČR, je pravděpodobné, že řadu z nich vůbec nenavštívil, nebo je zná jen okrajově. Výsledná mentální mapa tak může být výrazně ovlivněna mediálním obrazem různých regionů, spíše než reálnou percepcí respondenta. Podobná situace může nastat i v lokálním měřítku, kdy obyvatelé jedné části města budou lépe hodnotit městskou část, kde bydlí, než srovnatelnou městskou část na druhém konci města. Ve svém okolí totiž znají i pěkná místa nebo si ji spojují s převážně pozitivními zážitky, zatímco u čtvrtě na druhém konci města tato místa neznají a zážitky odtud nemají.

Specifickou formou gouldovských mentálních map jsou **pocitové mapy**. V nich do mapového podkladu nezaznamenáváme pozitivní či negativní preference, ale různé kategorie emocí či životních zkušeností. Může tedy jít o místa, kde se respondent necítí bezpečně (v takovém případě mluvíme o „mapách strachu“), kde se naopak cítí dobře, kde se mu nelíbí zanedbané prostředí, kde rád tráví volný čas, kde rád sportuje, kde mu něco vadí či překáží, kde navrhuje něco změnit apod. Každý z těchto pocitů či zkušeností je vhodné do mapy vyznačit odlišnou barvou. Pocitové mapy se využívají např. jako podklad pro územní plánování, kdy obyvatelé města, obce, či městské části zprostředkovávají touto cestou své vnímání dané oblasti zodpovědným úředníkům. Zpracování, pokud má být exaktní, opět využívá různých rastrů nebo přirozených jednotek, často však výsledkem je pouhá vizualizace dat, kdy se

využívá bodových znaků určitého průměru a jejich průhlednosti, která pomáhá vytvořit zdání intenzity v místech, kde se překrývá více těchto bodových znaků.

I Gouldovské mentální mapy může více respondentů vytvářet naráz, je však vhodné zajistit, aby od sebe „neopisovali“, neboť u vyznačování preferencí je to ještě jednodušší, než při vytváření lynchovské mentální mapy. Oblíbenou metodou je např. vytváření pocitových map zapícháváním špendlíků do mapového podkladu, připevněného na polystyrénové desce. V takovém případě však respondenti vidí, co zvolili lidé před nimi a mnohdy je pouze napodobují, aniž by o otázce hlouběji přemýšleli. Takto získaná data není vhodné využívat pro odbornou práci, metoda je využitelná pouze jako demonstrace pro vzdělávací účely.

Gouldovské mentální mapy je možné využívat i v mikroměřítku, kdy např. respondenti hodnotí umělecké ztvárnění jednotlivých částí parku, zábavního areálu, venkovní expozice, nebo prostoru pro volnočasové aktivity. V takovém případě se může nechat volba pojmů, označujících jednotlivé emoce, na respondentech. Ti na začátku výzkumu dostanou plánek, do kterého mají sami zakreslovat prvky nebo oblasti, které v nich vzbudily určité emoce a tyto emoce sami pojmenovat. V pláncích se pak objevují pojmy jako klidný, meditativní, hravý, nudný, překvapivý, kreativní apod., přičemž na výzkumníkovi následně je, aby různá synonyma sdružil do kategorií a ty zobrazil ve výsledné mapě. Výhodou této metody je, že ponechává volbu pojmů na respondentovi a „netlačí“ jej do záznamu pouze některých kategorií. Určitým problémem samozřejmě může být vytvoření těchto kategorií, a to zejména pokud respondenti používají hovorové pojmy s nejasným významem. Celkově však jde o zajímavou metodu, v geografii zatím nepříliš využívanou.